

V ŽIVOTĚ SI SÁM NENALEJU PITÍ

Text Jana Patková • Foto Jan Škvára a MF Productions

Honzu vychovali v tom, že všechno jde, když se chce, a Honza „chce“. I když ho v důsledku dětské mozkové obrny pořádně neposlouchají nohy, má omezenou jemnou motoriku rukou a ústa obtížněji artikulují. Přes svůj těžký handicap dokázal vystudovat vysokou školu a dnes zvládne hned několik pracovních úvazků. I díky tomu si Jan Hotovec může platit osobního asistenta jako další krok k samostatnosti.

„Pusu utřít prosím,“ říká s námahou Honza při obědě. Asistent ho krmí a teď i otírá. „V pohodě?“ ptá se a Honza přisvědčí. „Musíte říct, kdyby vám něco vadilo nebo když něco chcete,“ ujišťuje se asistent

a Honza se zasměje: „Chci spíš klobásu než ten brambor.“

Čas na oběd, který připravila Honzova maminka a ohřál asistent, příjemně plyne. Oba mladí muži se usmívají, povídají si a působí

jako nejlepší kamarádi. Na otázku, zda jsou přátelé, ale oba reagují rozpačitě. I když sem asistent dochází už rok, oba si hlídají hranici. Jeden je tu v práci a druhý je platí-cí klient. Roky zkušeností oba muže naučily,

TENTO ČLÁNEK VZNIKL ZA PODPORY LIBERECKÉHO KRAJE.

že takhle to funguje nejlépe. Jednou týdně asistent přijde do příjemného bytu v rezidenci Park Masarykova, kde Honza s maminkou bydlí. Pomůže, s čím je zrovna třeba. To je totiž podstata osobní asistence – klient určuje, jak čas s asistentem stráví. Honza potřebuje nakrmit a někdy také připravit na vycházku. Jednou za měsíc vyrazí s asistentem do bazénu. To jsou další tři hodiny asistence. Za víc zatím s maminkou utrácet nechtějí, protože volný čas Honza tráví s přáteli nebo rodiči, kteří zvládají zastoupit práci asistenta.

Honza si vydělává jako recepční rezidence, v níž žije. Dva dny v týdnu od devíti do pěti řeší havarijní situace, poštu, stížnosti,

prostě chod bytového komplexu. Své pracovní schopnosti dále uplatňuje ve dvou neziskových organizacích, kde pracuje na částečný úvazek. Navíc podniká v oblasti webdesignu, což může dělat a dělá většinou z domova.

„Přineste mi vizitky a leták,“ obrátí se na asistenta, „dojděte do pokoje, jsou ve čtvrtém šuplíku.“ Asistent ochotně odběhne a chvíli bez úspěchu hledá. „Máte?“ „Ne.“ Honza Hotovec se namáhavě zvedne a ještě namáhavěji se dokolébá do pokoje. „Říkal jsem ve čtvrtém šuplíku. Co vidíte? Vizitky!“ ozve se vzápětí. Hodina asistence se blíží ke konci. Chlapi se domlouvají na příště, asistent myje nádobí a vaří v kapslovém kávovaru kafe. Přístroj nezná a Honzovy rady

mu nejsou zpočátku moc platné. Zvládnou to ale oba s úsměvem. Je to nakonec docela legrace, ale je jasné, že osobní asistence žádná sranda není. Ani z jedné strany.

TĚŽKÁ ZKOUŠKA PRAHOU

Když se za asistentem zavřou dveře, Honza Hotovec vypráví. Zážiteků s různými službami má kvůli svému handicapu víc, než mu je milé. Následkem dětské mozkové obrny má omezenou plynulou hybnost, ale díky operaci klenby obou chodidel a kolene může střídat elektrický vozík s chodítkem na kratší vzdálenosti. Na základní školu chodil do Smržovky, kde tehdy s rodiči bydlel. Měl ve škole asistentku, cítil se mezi

Jan Hotovec se svým asistentem, který mu jednou týdně pomáhá s obědem nebo s tím, co je zrovna třeba — v tomto případě s vařením kávy. ■

zdravými spolužáky skvěle a díky rodičům měl spoustu koníčků. Na střední ale nastoupil do Jedličkova ústavu v Praze. „*Tam mi nebylo dobře,*“ vzpomíná. „*Najednou jsem byl mezi samými vozíčkáři, bylo to těžké na psychiku. Musel jsem se osamostatnit. Ale byla to zkouška, která mě posunula a naučila uvažovat o tom, co můžu plánovat.*“

Po maturitě se dostal na práva. A bylo to ještě těžší: „*V Praze je sedm organizací poskytujících osobní asistenci, ale čekací doba byla dva a půl roku,*“ přibližuje realitu svého samostatného života, k němuž potřeboval mnoho dopomoci: dopravu do školy a zpátky, psaní přednášek do notebooku, pomoc při jídle a vlastně při všech domácích úkonech. „*Našel jsem si osm stálých lidí, které jsem dva roky manažeroval. Musel jsem je zaučit, řešit, když mi někdo v osm večer napsal, že druhý den nepřijde...*“

Potkal asistenty, s nimiž se brzy rozloučil. Třeba když jedna mladá dáma jedla, on se na ni deset minut díval a čekal, až ho laskavě nakrmí. „*V tomhle sektoru chybí peníze. A já bych si přál nějaký výkon,*“ postesksne si. Dokáže ocenit, když i přesto služba funguje. „*Vzpomínám na jednu milou paní, ta byla tak empatická, že se na mě podívala a věděla, co chci. Když psala zápis, uměla vypíchnout důležité věci. Nepotřeboval jsem jí všechno říkat, měla mě načteného. Vnímala mě,*“ vzpomíná Honza a dodává: „*Kdybyste věděla, jak je to úlevné. Když chcete každé úterý to samé a nemusíte po padesátě někoho prosit o tu stejnou věc a vysvětlovat co a jak.*“

Když Jan Hotovec, u kterého se za tu dobu vystřídal na 150 asistentů, udělal bakalářské zkoušky, rozhodl se ve studiu v Praze

nepokračovat. Byl unavený. Vrátil se do Liberce. „*Díky tomu, že tu bydlím s maminkou a pracuji, můžu si dovolit asistenta a všechny své koníčky. Už vím, že nějaké úkony nesvedu, i kdybych trénoval sebevíc. Chci být samostatný, ale už umím akceptovat, že si v životě nenaliji pití,*“ říká vyrovnaně. „*Jsem šťastný. Umím se o sebe postarat. Jsem aktivní – jezdím na kole, chodím do fitka a do bazénu. Chci si ten aktivní život udržet, což díky libereckému Centru pro zdravotně postižené můžu. V jiných službách mi totiž prostě řekli, že to nejde.*“

ABY MOJE PRÁCE DÁVALA SMYSL

Dvaatřicetiletý Jan Jonáš je zaměstnancem Centra pro zdravotně postižené Libereckého kraje. Jedné z těch neziskovek, o kterých člověk neví, dokud je nepotřebuje. Dokud neshání kompenzační pomůcky (půjčují polohovací postele, vozíky, zvedáky...), tlumočníka do znakového jazyka nebo radu v obtížné situaci. Nebo dokud se nerozhodne, že do svého života „pustí“ osobního asistenta.

Jan Jonáš je jedním ze dvou mužů, kteří spolu s patnácti kolegyněmi tvoří liberecký tým osobních asistentů. Dochází také k Honzovi Hotovcovi. Ten den, kdy se tu s ním potkáme, navštíví ještě další čtyři klienty.

„*V devět ráno začínám u jednoho pána v pečovatelském domě na Františkově. Je to bývalý lyžař, má rád pohyb, tak mu pomáhám trochu cvičit. Taky rád povídá, a protože za ním nikdo nejedí, nasloučám mu já,*“ vypráví se zjevným pochopením Jonáš. Následuje návštěva u dalšího klienta, jemuž pomůže začít den – za pomoci elektrického zvedáku ho „*vstane*

z postele“, zatopí u něj. Po obědě s Honzou Hotovcem má hodinu volno a pak cestuje vlakem do Vesce, aby doprovodil sedmnáctiletého autistického hochy ze školy domů k mámě do Frýdlantu. Vlakem, protože vlastním autem asistenti klienty převážet nesmějí. Večer u dalšího klienta pomáhá s koupelí.

„*Dělal jsem předtím různě v továrnách, ale chtěl jsem, aby má práce byla aspoň užitečná,*“ vysvětluje, proč se před dvěma lety stal osobním asistentem. Baví ho to, protože to má smysl. I když to není vždycky pohádka. „*Máme i hodně zahořklé klienty,*“ podotýká, ale zdůrazňuje, že v terénu je rád. „*Jen nevím, jak dlouho to ještě vydržím, když ti frajeři nahoře nevidí i naše potřeby,*“ naráží na finanční ohodnocení náročné práce.

„*Máme víc zájemců, než můžeme poskytnout služeb,*“ říká Jana Čirličová, manažerka sociálních služeb Centra pro zdravotně postižené Libereckého kraje. „*Takže bohužel máme klienty na čekačce.*“ Problém samozřejmě souvisí s množstvím pracovních úvazků, které může tato nezisková organizace nabídnout. V současnosti tvoří celý tým působící v kraji dohromady sedmdesát lidí. Uplatnilo by se jich zřejmě víc, ovšem i tak může díky jejich práci spousta klientů žít tak, jak si přejí – důstojně a doma.

„*Zajíždíme i do úplně malinkých vesniček, kam třeba jiné sociální služby nejezdí,*“ přibližuje Žaneta Najmanová, rovněž manažerka sociálních služeb a Janina kolegyně. U příležitosti 30. výročí založení Centra obrací pozornost právě k osobní asistenci, jednomu z pilířů jejich činnosti. „*Někdy nám klienti říkají, že jsme jejich poslední možnost.*“

Pan M. B. využívá služby Centra už 11 let. Osobní asistenti ho navštěvují několikrát týdně, aby mu pomohli s protažením těla, osobní hygienou, přesuny na invalidní vozík a následným nástupem do auta.

K paní M. K. jezdily asistentky celých osm let. Pomáhaly jí s hygienou, doprovázely ji na procházky a společně vařily. Protože paní pocházela z Podkrkonoší, stalo se tradicí každý čtvrtek vaření poctivého kysela, u kterého společně strávily mnoho příjemných chvil.

Osobní asistenci (a odlehčovací služby) poskytují od tří let věku. Například vloni je využilo 272 lidí, z nichž bylo více než 70 % seniorů.

„Práce osobního asistenta je časově velmi náročná,“ pokračuje Jana Čirličová. „My nefungujeme od do, poskytujeme služby 24 hodin denně. Třeba mladší klienti chodí později spát, takže večerní hygienu a další věci mají naplánované na jedenáctou

večer. Jako asistent tak někdy začínáte v sedm ráno a končíte kolem půlnoci, zabere vám to celý den, ale neodpracujete ani těch osm hodin.“

Je jasné, že o takovou práci se můžou zajímat jen lidé s velkým srdcem. Co dalšího po nich Centrum požaduje?

„Základní vzdělání a absolvovaný kurz pro pracovníka v sociálních službách v rozsahu 150 hodin. Během každých dvou let pak

musí absolvovat 48 vzdělávacích hodin, které poskytujeme podle poptávky – momentálně připravujeme kurzy zaměřené na paliativu a na sebekpěči, do budoucna se zaměříme na autisty,“ vysvětluje manažerka Žaneta Najmanová. Dodává, že každý zájemce o zaměstnání také projde psychologickým testem a pohovorem. Jakkoli nemají uchazečů úplný přebytek, odmítnou ty, kteří nevyhovují. „Chceme naše služby

Pan M. B. je klientem odlehčovací služby Centra již osm let. Osobní asistenti mu pomáhají převážně s hygienou a přesuny mezi vozíkem a lůžkem. Tato péče přináší tolik potřebný čas na odpočinek a regeneraci také pro pečující.

poskytovat kvalitně, takže se nám vyplatí čekat na dobré pracovníky. Snažíme se vcítit do klientů. Jak by na nás působilo, kdyby se o nás přišel starat někdo, kdo je neupravený, drzý nebo neumí chodit včas," usmívá se Žaneta a Jana Čirličová ji poněkud překvapivě doplňuje: „Důležité také je, aby si asistent dokázal určit svoji hranici. Stává se nám docela často, že se ji klienti snaží překračovat. Potřebujeme asistenty schopné říci ne."

K nepřekročitelným mezím patří třeba činnosti, které osobní asistenti přímo nesmí vykonávat, například podávat léky. Nedělají ani velké úklidy, na ty existují úklidové služby. Důležitým pravidlem je také to, že klienti nemají na osobní asistenty telefonní čísla. „Veškerá komunikace musí být vedena přes vedoucí nebo sociální pracovníky. Aby se nestávalo, že se klient bude večer nudit a volat asistentce, aby měl společnost. Nebo

ji přemlouvat, aby přišla mimo domluvený čas," vysvětluje Čirličová, jak Centrum chrání své zaměstnance.

Mnohá pravidla vznikla během let podle potřeby. Tak, aby se služba osobní asistence vyvíjela k oboustranně příjemné a přínosné činnosti. Těch let bylo letos na jaře už třicet.

Tento text proto budiž malým dárkem k 30. narozeninám Centra pro zdravotně postižené Libereckého kraje. ■